

Turkish Studies

Comparative Religious Studies

Volume 14 Issue 1, 2019, p. 163-175

DOI: 10.7827/TurkishStudies.15066

ISSN: 2667-5544

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş: Şubat 2019*

✓ *Accepted/Kabul: Mart 2019*

✍ *Referees/Hakemler: Doç. Dr. Mehmet Nadir ÖZDEMİR – Dr. Öğr. Üyesi Mustafa EĞİLMEZ*

This article was checked by iThenticate.

ABBASİ İHTİLAL KAHRAMANLARINDAN KAHTABE B. ŞEBİB

Fatih GÜZEL*

ÖZET

İslâm dünyasında yaklaşık 90 sene hüküm süren Emevî hilafeti dönemi dış fetihler bakımından başarılı bir dönem olarak kabul edilse de iç siyaset bakımından sıkıntılara, çalkantılara ve isyanlara sahne olmuştur. Emevîler, Hz. Peygamberin amcası Hz. Abbas'ın torunları tarafından iyi kurgulanmış ve organize edilmiş bir ihtilalin sonunda 132/750 tarihinde yıkılmış yerine beş asır devam edecek Abbâsî hilafeti kurulmuştur. 100/718 yılında başladığı kabul edilen Abbasi propagandası (da'vet) Irak ve Horasan bölgesinde uzun süre gizlice devam etmiş, 128/745 yılında Emevilere karşı silahlı isyanla ortaya çıkmış, 132/750 yılında da Abbâsî hilafetinin kurulmasıyla başarıya ulaşmıştır.

Abbâsî ihtilalinin kahramanı olarak Ebû Müslim el-Horasânî olarak bilinse de ömrünü Abbâsî davetinin başarısı için harcamış çok sayıda kişi bulunmaktadır. Bunlardan biri de Kahtabe b. Şebib et-Tâyi'dir. Merv'de Arap asıllı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen, Ehl-i Beyt taraftarı bir ailede yetişen Kahtabe b. Şebib, Horasan'da Abbâsî davetine ilk katılanlardan biri olmuştur. Abbâsîlere sadakati ve zekâsı nedeniyle Kahtabe b. Şebib, Abbâsî lideri İmam Muhammed b. Ali tarafından Horasan'da Abbâsî davetini yönetecek on iki nakibden biri olarak seçilmiştir. Kahtabe, İmam Muhammed b. Ali ve onun vefatından sonra yerine Abbâsî lideri olan İbrahim ile hacc dönemlerinde Mekke'de görüşmüş, onlardan aldığı emir ve direktifleri Horasan halkına iletmiştir. Kahtabe, Ebû Müslim el-Horasânî önderliğinde Horasan'da başlayan Abbâsî silahlı isyanında da faal görev almıştır. Horasan'dan Emevi kuvvetlerini çıkaran Abbâsîler İran'a ulaştıklarında Kahtabe b. Şebib, İmam İbrahim b. Muhammed tarafından Abbâsî ordularının komutanlığına getirilmiştir. Kahtabe komutasındaki Abbâsî ordusu yaklaşık bir yıl içinde İran ve Irak bölgelerini ele geçirmiştir. Bu süreç içinde Abbâsî kuvvetleri kendinden kata kat fazla Emevi ordularını

* Dr. Öğr. Üyesi, Karatekin Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, E-posta: fatihguzel75@hotmail.com

Kahtabe b. Şebîb'in maharetli yönetimiyle mağlup etmiştir. Kahtabe, 132/749 yılında Kûfe yakınlarında Emevilerle girdiği bir savaş sonunda maktul düşmüştür. Bu çalışmamızda Kahtabe b. Şebîb'in Abbâsî ihtilalindeki rolünü ele almaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Kahtabe b. Şebib, Abbasiler, Emeviler.

THE ONE OF THE HEROES OF THE ABBASID REVOLUTION: KAHTABA BIN SHABÎB

ABSTRACT

Although the period of the Umayyad Caliphate ruled for 90 years in the Islamic world is considered a successful period in terms of external conquests, it has been the scene of troubles, turbulences and riots in terms of domestic politics. The Umayyads were destroyed in 132/750 at the end of a well-organized revolution by the descendants of Abbas who is uncle of Prophet Muhammad and the Abbasid caliphate was established, which would continue for five centuries. The Abbasid propaganda (invitation), which was accepted to be started in 100/718, continued for a long time in Iraq and Khorasan region; emerged in 128/745 with an armed revolt against the Umayyads, and succeeded in the establishment of the Abbasid caliphate in 132/750.

Although he is known as Abu Muslim al-Khorasanî as the hero of the Abbasid revolution, there are a large number of people who spent their life in the success of the Abbasid invitation. One of them is Kahtaba b. Shabib at-Tayî. He was born into a family of Arabian origin in Merv, and raised in a family of supporters of Ahl al-Bayt and was one of the first to attend the Abbasid invitation to Horasan. Because of his loyalty and intelligence to the Abbasids, he was chosen as one of the twelve chiefs who would lead the Abbasid's invitation in Khorasan by Abbasid leader Imam Muhammad Ali. After the death of Imam Muhammad Ali, he met with Abbasid leader Abraham in Mecca during the hajj periods and conveyed the orders he received from them to the people of Khorasan. Kahtaba was also active in the Abbasid armed rebellion under the leadership of Abu Muslim al-Khorasanî in Khorasan. When the Abbasids arrived in Iran after removed the Umayyad forces from Khorasan, Kahtaba was assigned as commander of the Abbasid armies by Imam Ibrahim Muhammad. Abbasid army under the command of Kahtaba seized Iran and Iraq regions in about a year. In this process, the Abbasid forces defeated the Umayyad armies, which were more than themselves, with the skillful management of Kahtaba. He died in 132/749 after a war with Umayyad near Kufa. In this study, we will try to discuss the role of Kahtabe in the Abbasid revolution.

STURUCTURED ABSTRACT

Even the the reign of the Umayyad Caliphate that took about ninety years in Islamic world is regarded as that Umayyads followed a successful policy for external conquest, however they also witnessed several disorders, upheavals and revolutions in tems of their internal politics.

Umayyad Caliphate was collapsed as a result of a well-organized and prepared revolution which was calculated by the descendants of the Abbas who was the uncle of Prophet Mohammad in 132(Hijri Calendar)/750 (A.D) and then Abbasid Caliphate which would go on next five century, was founded. The Abbasid propaganda, named as “da’wa” was said to had been initiated in 100(Hijri)/718 (A.D) and was secretly maintained in the region of Iraq and Khorasan for a long period of time however it ensued i.e became apperant during a counter-revolution against Umayyads in 128(Hijri)/745 (A.D) and Abbasid propaganda was finally accomplished when the Abbasid caliphate was established in 132(Hijri)/750 A.D.

It was accepted that the “da’wa” i.e the propaganda of Abbasids dates back when Abu Hashim who was the grandson of Ali, handed the position and title of “*imamet*” which refers the president of state into the Mohammad b. Ali, the son of the grandson of the Abbas. Abū Hashim who settled close to Damascus where was the center of Umayyads, controlled and motived the process of the propaganda by sending propagandist to the territories of Iraq and Khorasan. The Abbasids preferred the region of Khorasan as a main area of their propaganda due to the fact that the population of that region had just converted themselves into a muslim and the subjects also had not been taken part in any religious or politic disorders and had not followed a strict religious or politic tendency. Furthermore, the the several policies of Umayyads that highlight the Arab nationality, resulted in that the subjects of Khorasan, which most of them are non-Arab muslim, beared much hatred and discontent against Umayyads and so they beared sympathy into the Abbasids who have given the speech of some vital and rosy concepts like prilivage, justice, and equality.

The missionary of the Abbasids in the region of Khorasan started when the Abbasid leader Mohammad b. Ali sent his propaganists into Khorasan in 100(Hijri)/719 (A.D). At this point, the most effective and famous figure who played a significant role on Abbasid propaganda and revolution was Abū Muslim Al-Khorasani. However it was stated that some other actors like Sulayman ibn Kathir, Abū Salama al-Khallāl and Kahtaba bin Shabib were recognized also as more effective and victorious figures for the final achievement of Abbasid propaganda more than Abū Muslim Al-Khorasani. Kahtaba bin Shabib was the prominent person who contributed Abbasid “da’wa” in Khorasan. He participated with his family in the service of Abbasid Dynasty when the “da’wa” of Abbasids started in Khorasan. Kahtaba bin Shabib, coming from the Arabic clan called as “*Tayy*” that they had settled in city of Mery and were supporters of Ali, devoted his life on the progress of Abbasid propaganda and revolution. The knowledge and sources that enlightens us about the private life of Kahtaba, his exact birthdate and his occupation, were very limited so we do not have so much information about his past in which before he penetrated Abbasid propaganda. However, it is claimed that because of that generally, the most of the Abbasid propaganists have done business to get attraction of Umayyad rulers so this brings to minds the idea of that Kahtaba might probably be a Merchant also.

The real name of Kahtaba bin Shabib was Ziyad. However his name was altered by the leader of Abbasid revolution, named as Muhammad b. Ali because of that his name was associated with the governor of Iraq

named as Ziyâd b. Ebîh who was induced by Umayyads and persecuted Ahl al-Bayt. Kahtaba comes from a tribe named as *Beni Nehban* that derives from an Arabic clan, "*Tayy*". Kahtaba, who is the one of the pioners of the Abbasid "*da'wa*" was assigned as one of the twelve "*naqips*" i.e headman due to his intelligence and also his loyalty to Abbasid leader Muhammad b. Ali. Kahtaba has pilgrimaged to Mecca in several time and during this hajj durations, for the sake and behalf of the subjects of the Khorasan, he kept in touch not only with Abbasid leader Muhammad b. Ali and but also he came to met with Ibrahim b. Muhammad, the successor and the son of the Muhammad b. Ali. Also he conveyed the orders of Abbasid leaders to people of Khorasan. Kahtaba had more affairs on the participation of Abu Muslim Al-Khorasani, known as the hero of Abbasid revolution, in Abbasid "*da'wa*" movements and on his assignation as a leader of "*da'wa*" in Khorasan region. In fact Ibrahim b. Muhammad wished to assign Sulayman ibn Kathir as leader in the region of Khorasan but he did not accept that so Ibrahim b. Muhammad also requested Kahtaba to be leader of Khorasan however Kahtaba did not fullfil this request and instead he suggested Abū Muslim Al-Khorasani for this mission. As a result of the wish and advice of the Kahtaba, Abu Muslim was announced as a Abbasid leader in Khorasan by Ibrahim b. Muhammad. In short, the duration, which takes about thirty years in-between 715 and 745 was the period of time that all affairs, related to Abbasid revolution, have been done in secret and Kahtaba became one of the effective and victorious figure of this process.

The time period between the years of 745 and 749 was "overt propaganda" i.e. "açık davet" session of the Abbasid revolution. The term of the overt propaganda began when Abū Muslim has been delegated by Ibrahim b. Muhammad as the leader of Abbasid propaganda in Khorasan. Abu Muslim gained an impetus into Abbasid propaganda and people who came from distinct regions of Khorasan and who disguised themselves like merchants, offered their loyalty him under the name of Ahl Al-Bayt. Abū Muslim Al-Khorasani ordered the people who obeyed him to return their regions and just wait the *day of revolution*. Abū Muslim, by the wishes and orders of the Abbasid leader Ibrahim b. Muhammad, began to his armed uprising in the month of Ramadan in 129 (Hijri)/747 A.D. With the call of the revolution, made by Abu Muslim, the people who were coming from different parts of Khorasan, gathered in his headquarters. Most of the people who participated in Abbasid revolution were Iranian peasants and slaves. Abū Muslim Al-Khorasani finally captured the whole territory of Khorasan by defeating the army of Umayyads in a short term.

While the clash between Abbasids and Umayyads in Khorasan were going on, Kahtaba bin Shabib was assigned by Abbasid leader as commander of Abbasid army in the session of pilgrimage in the year of 129(Hijri) /747 A.D. However unfortunately, we do not come across direct information on the sources concerning the talents and the previous military experiences of Kahtaba but by considering that he was promoted to position of army commander by Ibrahim b. Muhammad, it is assumed that he might be quite talented in military affairs and had brilliant knowledge on military skills. His assignation as army commander was a vital and strategic action because to accomplish the revolution in such a region like Khorasan which was consisted of non-Arab muslim people,

the most effective way was to take advantages of a person who is not coming from Arab origin, in service and however, employing a commander who has Arab ethnic origin would be best idea to fullfill propaganda in such a region like Iraq. For this reason, Kahtaba, deriving from “*Tayy*” Arabs, was assigned as the commander of the army which would go Irak. Kahtaba bin Shabib unprecedentedly conquered Iran in short time like in fifteen months between in May of 748 and August of 749 while Umayyads have been still trying to strenghten fortifications. Also in this periods, the Abbasid army by under the order and the control of Kahtaba was able to defeat the Umayyad armies even Umayyads military forces were outnumbered than Abbasid forces.

Kahtaba bin Shabib passed away during the battle with Umayyad forces in a location, next to the city of Kûfe, in Muharram 8, 132 (Hijri)/ August 27, 749 A.D and his corpse was said to had been found one week later. There is no exact clue about how he died, however in the light of the information, as interpreted from sources, it is assumed that he might go down in a river and due to his wounds that he had got during the battle, he could not manage to swim and then he died by drowning and so for a while his corpse was carried on river and one week later his body would be found. Also in the sources there is no any evident that shows how old he was when he died.

In short, Kahtaba bin Shabib was the one and maybe the most effective and victorious actor that contributed to the success of Abbasid revolution. After Kahtaba was murdered during the battle with Umayyads, his son, named as Hasan took the command of Abbasid army and finally he proclaimed Abū al-‘Abbās al-Saffāh as first Abbasid caliph by entering the city of Kûfe.

Keywords: Kahtaba b. Shabib, Abbasids, Umayyads

Giriş

Emevî hilafeti, Hz. Osman’ın şehit edilmesinden sonra yeni halife Hz. Ali’ye biat etmeyen Muaviye b. Ebû Süfyan tarafından uzun süren kanlı bir iç savaşın sonunda 29/661 yılında kurulmuştur. Emevîler’in halkın rızasından öte Müslümanlar arasında uzun süren kanlı bir mücadelenin sonunda kurulması, Hz. Peygamber’in ailesi ehl-i beyt’e karşı gaddarca tutumları, Kerbela’da Hz. Hüseyin’in şehit edilmesi, Medine ve Mekke’nin Emevîlerin saldırıları sonucu yakılıp yıkılması, Emevîlerin hilafeti saltanata döndürerek yönetim hakkını sadece Ümeyyeoğullarına tahsis etmeleri, bazı Emevî halifelerinin dine ve ahlaka aykırı yaşam tarzları, halifelerin iktidar kaygısıyla bazı Arap kabilelerini kayırmaları buna bağlı olarak kabileler arası rekabet ve savaşların ortaya çıkması, Emevîlerin Arap miliyetçiliği yaparak Mevâli olarak isimlendirilen Arap olmayan Müslümanları ikinci sınıf vatandaş olarak görmeleri, Emevîlerin Müslümanlar nezdinde meşruiyetini kaybetmesine, kuruluşundan itibaren şiddetli muhalefetle karşılaşmalarına ve sonunda yıkılmalarına sebebiyet vermiştir. Yaklaşık 90 yıl süren Emevî hilafeti, Hz. Peygamberin amcası Hz. Abbas’ın torunları tarafından iyi kurgulanmış ve organize edilmiş bir ihtilalin sonunda 750 tarihinde yıkılmış yerine beş asır devam edecek Abbâsî hilafeti kurulmuştur.

Abbâsî davetinin 98/716 yılında Hz. Ali’nin oğlu Muhammed el-Hanefiyye’nin oğlu Ebu Haşim’in ölümünden önce imametini Hz. Abbas’ın torununun oğlu Muhammed b. Ali’ye devretmesiyle başladığı kabul edilmektedir. Ebu Haşim, Emevî halifesi Süleyman b. Abdülmelik’i Şam’da ziyaret etmiş, bu ziyaret esnasında Emevî iktidarı için tehdit olarak görüldüğünden halife tarafından zehirlenmiştir. Ebu Haşim ölümünden önce arkadaşlarından kendisini Humeyme’de bulunan

amcazadesi Muhammed b. Ali'ye götürmelerini istemiştir. Abbâsîlerin iddiasına göre Ebu Haşim, Humeyme'de imameti Muhammed b. Ali'ye devretmiş, böylece imamet Alioğullarından Abbasoğullarına intikal etmiştir (Belâzurî,1996, III/80; Bozkurt, 2016, 30). Ebu Haşim'in imameti Muhammed b. Ali'ye devrettiği 98/716 yılı Abbâsî davetinin başlangıç yılı olarak kabul edilmektedir (Delice, 1999, 42; Onat, 1994, X/146).

Abbâsî davetinin faaliyet alanı olarak Horasan seçilmiştir. Bu seçimde siyasi yönelimler etkili olmuştur. Irak bölgesi Ali taraftarlığı, Suriye ve Cezîre bölgesinde Emevî taraftarlığı, Hicaz bölgesinde ise Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer taraftarlığı ile bilinen Haricî fikirleri etkiliydi. Horasan ise yeni Müslüman olmuş, mezhebi ve siyasi çatışmaların henüz nüfuz etmediği, belli bir siyasi tavra veya temayüle sahip olmayan bir bölgeydi. Horasan nüfusunun kahr ekseriyeti Mevâlîden oluşuyordu. Emevî yönetiminin Arap milliyetini öne alan politikaları Mevâlîde Emevî iktidarına karşı düşmanlığa, hak, adalet ve eşitlik söylemleriyle yola çıkan Abbâsîlere karşı da bir sempati ve yönelmeye sebebiyet vermiştir. Süleyman b. Abdülmelik'den sonra halife olan Ömer b. Abdülaziz'in Mevâlî ve diğer Emevî karşıtı siyasi ve mezhebi fırkalarla barış yapmaya dayalı müsamahakâr politikaları da Abbâsî ihtilalinin Horasan da başlamasına ve tutunmasına imkân sağlamıştır (Guzman, 2013, 293; Ötenkaya, 2017, 175).

Horasan'da Abbâsî davetinin ilk yılları hakkında kaynaklarda yeterince bilgi bulunmamaktadır. Abbâsî ihtilalinin plan, program ve prensiplerini belirleyen İmam Muhammed'in Horasan'a ilk gönderdiği davetçi Ebû İkrime es-Serrâc'tır (Ahbâr, 1971, 104; Yooldooz, 2012, 37). İmam Muhammed'in belirlediği prensiplere göre Horasan'da Abbâsî daveti Yemen kökenli Rebia kabilesi üzerine yoğunlaştırılacak, Mudar kabilelerinden uzak durulacak, Abbâsîlerin adı açıklanmayacak, davete “er-Rızâ min Âli-Muhammed- Ehl-i Beyt'ten birine razı olmak” sloganıyla biat alınacaktı. Bu söylemle halkın Hz. Peygamber'in ailesine duyduğu sevgiyi kullanılarak, ihtilal fikirlerinin geniş kitleler tarafından kabul edilmesi, Abbâsî ihtilalinin ilahi bir şekle bürünmesi, Hz. Ali taraftarlarının da desteğinin alınması amaçlanmıştır. (Atalan, 2005, 188; Doğan, 1996, 35). Ayrıca İmam Muhammed, Ebû İkrime es-Serrâc'a davetin gizli ve ehl-i beyt adına yapılmasını, kendisini ve Abbasoğullarının adının hiç kimseye söylenmemesini emretmiştir (Ahbâr, 1971, 200). Abbâsî propagandası Horasan'da belli bir kitlesel yoğunluğa ulaşıncâ İmam Muhammed, dailerinden 12 tanesini yönetici nakib olarak seçmiştir. Nakiblerden biri de Kahtabe b. Şebîb'tir (İbn Habîb, t.y, 465; Taberî, 1965, VI/562).

Abbâsî ihtilalinin 745-749 yılları arası aleni davet dönemi olarak kabul edilmektedir. Aleni davet Ebû Müslim'in Horasan'a Abbâsî davetinin lideri olarak İmam İbrahim b. Muhammed tarafından gönderilmesiyle başlamıştır. Ebû Müslim el-Horasanî, Abbâsî davetine yeni bir ivme kazandırmış, Horasan'ın farklı bölgelerinden tüccar kılığında gelen insanlar ehl-i beyt adına ona biat etmişlerdir. Ebû Müslim, biat edenlere beldelerine gitmelerini ve kıyam gününü beklemelerini emretmiştir (Dineverî, 1985, 343).

Kahtabe b. Şebîb, Kökeni ve Abbâsî İhtilaline Dâhil Oluşu

Abbâsî ihtilalinin başarıya ulaşmasında en fazla katkısı olanlardan biri olan Kahtabe b. Şebîb'in gerçek adı Ziyâd'dır. İsmi Abbâsî ihtilalinin imamı Muhammed b. Ali tarafından, ehl-i beyte çok zulmetmiş olan Emevîlerin Irak valisi Ziyad b. Ebih'e isim benzerliği olduğu gerekçesiyle Kahtabe olarak değiştirilmiştir (Hayyat, 2001, 390). Kahtabe isminin anlamı “هبط الحق- Hakkı yerleştiren” anlamında olup ondan önce bu ismi kullanan olmamıştır (Halife, 2001, 390; İbn Asâkir, 1995, IL/297). Kahtabe'nin künyesi Ebû Abdülhumeyd'dir (İbn Asâkir, 1995, IL/297). Kahtabe, Arapların Tayy kabilesinin Benî Nehbân kolundan olup nesebi şu şekildedir; Kahtabe b. Şebîb b. Halid b. Ma'dan b. Şems b. Kays b. Ekleb b. Sa'd b. Amr b. Samit b. Ganm b. Malik b. Saîd b. Nehbân b. Amr b. Gavs b. Tayy b. Eded (Belâzurî, 1996, IX/314; İbn Hazm, 1982, 402). Kahtabe, Ehl-i beyt taraftarı bir aile yetişmiştir. Dedesi Halid b. Ma'dân, Cemel ve Nehrevan savaşlarında Hz. Ali'nin ordusunda savaşmıştır (Özaydın, 2001, XXIV/ 201).

Kahtabe b. Şebîb, ailesinin yerleştiği Merv yakınlarında Şîr Nahşîr köyünde dünyaya gelmiştir (İbn Asâkir, 1995, IL/297). Kahtabe, sadece Tarihçi İbn Asâkîr'in eserinde bulunan bir bilgiye göre, babası ve dedesi tarikiyle hadis rivayet etmiş, ancak hadisçiler tarafından sika yani güvenilir olarak kabul edilmemiştir. Kahtabe'nin rivayet ettiği hadislerden biri şöyledir: Kahtabe babasından o da babası Halid'den o da Ümmü'd-Derda'dan o da Ebü'd-Derda'dan rivayet ettiğine göre Peygamber efendimiz şöyle buyurmuştur: "Mizanda güzel ahlaktan daha ağır gelen bir şey yoktur" (İbn Asâkir, 1995, IL/298). Kahtabe'nin Horasan'da Abbasîler adına propaganda faaliyetinde bulunduğu dönemden önceki hayatı doğum tarihi ve mesleği gibi konularda elimizde bilgi bulunmamaktadır. Ancak Abbasi davetçilerinin Horasan'da Emevîlerin takibatından kurtulmak ve rahatça seyahat edebilmek için tüccar kılığında faaliyet göstermeleri Kahtabe'nin de tüccar olduğu kanaatini uyandırmaktadır.

Kahtabe b. Şebîb'in, Abbâsî ailesi ile ilişkisi 100/718 yılında Abbâsî hareketinin imamı Muhammed b. Ali'nin bazı Abbâsî davetçilerini Horasan'a göndermesiyle başlamıştır. Kahtabe, Abbâsî davetine ilk iştirak edenlerden olmuştur. Kahtabe, İmam Muhammed b. Ali tarafından Horasan'da Abbâsîler adına propaganda yürüten on iki nakipten biri olarak görevlendirilmiştir. Bu nakiplerin tamamı Merv kökenli olup, yedi tanesi Arap kökenli, beş tanesi de Mevâlî kökenlidir. (Ahbar, 1971, 219; Taberi, 1965, IV/320; İbnü'l-Esir, 1987, IV/380).

Kahtabe b. Şebîb'in de aralarında buldukları Abbâsî davetçileri dikkat çekmemek adına genellikle hacc mevsiminde hacı gibi gelerek Abbâsî imamlarıyla Mekke'de görüşürlerdi. Kahtabe b. Şebîb de birçok defa Mekke'de hem İmam Muhammed b. Ali hem de ondan sonra gelen İmam İbrahim b. Nuhammed ile görüşmüştür. 125/ 142 Kahtabe b. Şebîb, Hacc esnasında ziyaret ettiği Abbâsî lideri Muhammed b. Ali ile görüşmüş, Horasan halkının gönderdiği yüklü miktarda mal ve hediye ona teslim etmiştir (Belazuri, 1996, IX/314). Bu görüşme esnasında Kahtabe'nin de aralarında bulunduğu Horasan dâileri İmam Muhammed'e, Emevî iktidarının uzadığı ne zaman devletlerinin kurulacağını sormuşlardır. İmam Muhammed bu soruya, "Benim atalarımdayım duyduğuma göre bizim davetimiz Hımar (Eşek) zamanında tamamlanacak, davetiz cevap bulacak, Emevîlerin işi de bitecek" şeklinde cevap vermiştir. Kendisine Hımar zamanının ne olduğu sorulduğunda Kur'an-ı Kerim'de zikredilen Hz. Üzeyir kıssasında bulunan eşek ölüsünün yüzyıl sonra dirildiğini söyleyerek, Hımarın yüzyıl olduğunu Emevîlerin yüzyıldır iktidarda olduğunu artık yıkılma zamanının geldiğini söylemiştir. Bu görüşme esnasında İmam Muhammed, Horasan dâilerine bu yıldan sonra artık aralarında olamayacağını kendisinden sonra oğlu İbrahim'e itaat etmelerini emretmiştir (Taberî, 1965, VII/227).

127/744 yılında Abbâsî nakiplerinden Kahtabe b. Şebîb, Malik b. Heysem ve Süleyman b. Kesir, Abbâsî imamıyla görüşmek üzere hacca giderken Kûfe'ye uğramışlar dostları olan bir zatın evinde misafir olarak kaldıkları sürede tanıdıkları Ebu Müslim'in zekâsına hayran kalmışlardır. Yanlarına aldıkları henüz daha yirmi yaşında bir delikanlı olan Ebu Müslim'i Mekke'de İmam İbrahim b. Muhammed ile tanıştırmışlardır (Ahbar, 1971, 253). Ebû Müslim'in İmam Muhammed ile tanıştırıldığını bildiren kaynaklar da bulunmaktadır (İbn Kûfî, 1991, VIII/315). Kahtabe b. Şebîb, Horasan'da Abbâsî davetinin lideri olan Ebu Müslim Horasanî'nin Abbâsî davetine katılmasında etkisi olmuştur. Ebu Müslüm el-Horasanî'nin Abbâsî lideri İbrahim b. Muhammed tarafından Horasan'a Abbâsî ihtilalinin lideri olarak görevlendirilmesinde de Kahtabe'nin etkisi olmuştur. İmam İbrahim önce Horasan'a lider olarak Süleyman b. Kesir'i görevlendirmek istemiş, onun kabul etmemesi üzerine bu görev Kahtabe'ye teklif edilmiş, o da teklifi kabul etmeyerek yerine Ebû Müslim'i tavsiye etmiştir. Ebû Müslim Horasanî, Kahtabe'nin tavsiye ve teklifi ile İmam İbrahim tarafından Horasan Abbâsî ihtilalinin lideri olmuştur (Ahbar, 1971, 256; Dalkılıç, 2012, 287).

Horasan'da iki yıl boyunca Abbâsîler adına faaliyet yürüten Ebû Müslim el-Horasanî, Cemaziyelevvel 129/ Şubat 747 yılında İmam Muhammed ile görüşmek üzere yanında nakibler ve davetçiler olduğu halde hacc yolculuğuna çıkmıştır. Ebû Müslüm, Kumis şehrine ulaştığında İmam İbrahim, ona Horasan'a geri dönmesini ve yanına Kahtabe b. Şebîb'i göndermesini emretmiştir (Taberî, 1965, VII/353-354). Merv şehrine dönen Ebû Müslim, 129/ 747 Ramazan ayında İmam İbrahim'in

emriyle silahlı mücadeleye başlamıştır. Ebû Müslim el-Horasanî, ilk olarak Emevîlerin Horasan valisi Nasr b. Seyyâr'a bir mektup yazarak, onların Kur'an'ı ve sünneti terk ettiklerini, diğer insanlara büyüklük tasladıklarını bundan dolayı kendilerine itaatın gerekmediğini bildirerek, kendilerine katılmaya, ehl-i beyt'e biat etmeye davet etmiştir (İbnü'l-Esîr, 1987, V/23; İbn Haldûn, 2001, III/146) .

Ebû Müslim'in kıyam çağrısıyla Horasan'ın her yanından insanlar onun karargâhına akın etmişlerdir. Abbâsî ihtilaline katılanların çoğunluğunu İranlı köylüler ve kölelerden oluşuyordu (Yooldooz, 2012, 46). Köleler, efendilerini öldürerek ellerine geçirdikleri silahlarla Abbâsî ordusuna katılıyorlardı. Yanında on binlerce kişi toplanan Ebû Müslim'in ilk hedefi Horasan'ın en büyük şehirlerinden olan Herat olmuştur (Karakuş, 2017, 138). Mayıs 747/ Şubat 748 tarihinde Horasan eyaletinin yönetim merkezi Merv şehri Abbâsîlerin eline geçmiştir (Taberî, 1965, VII/377). Ebû Müslim'in ilerlemesini engellemeyen Nasr b. Seyyâr, Merv'den kaçarak Serahs şehrine oradan da Kumis'e gitmiştir (Ahbâr, 1971, 315-318; İbnü'l-Esîr, 1987, V/32). Ebû Müslim el-Horasanî, Şevval 130/ Haziran 748 kadar altı aylık bir süreçte Tohoristan ve Taybeseyn bölgelerini ele geçirmiştir (Ya'kûbî, 2010, II/343) .

Horasan'da Abbâsîlerle Emevîler arasında mücadele devam ederken, İmam İbrahim tarafından 129/747 yılının hacc döneminde yanına davet edilen Kahtabe b. Şebîb, Abbâsî lideri tarafından Abbâsî ordusunun komutanı olarak tayin edilmiştir. Ebû Müslim el-Horasanî, İmam İbrahim'in emriyle ordu komutanlığını azil ve atama yetkisiyle Kahtabe b. Şebîb'e devretmiştir (Taberî, 1965, VII/354-355) . Kaynaklarda Kahtabe'nin askeri yönü ve daha önceki askeri seferlere iştiraki konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak İmam İbrahim tarafından ordu komutanı olarak tayin edilmesi Kahtabe'nin askeri bir geçmişi ve bilgisinin olduğunu göstermektedir. İmam İbrahim, Horasan halkına yazdığı bir mektupla, Zalim Emevî yönetiminden ehli beytin intikamının alınması için Kahtabe'ye güzellikle tabi olmalarını, onlar ehli beyte yardımcı oldukları sürece Allah'ın da onlara yardımcı olacağını bildirmiştir (Ahbâr, 1971, 321; Atvân, 1984, 263). Yusuf el-Îş, Kahtabe'nin ordu komutanı olarak tayin edilmesini İmam İbrahim'in zekâsının ürünü stratejik bir hamle olduğunu söylemektedir. Ona göre çoğunluğunun Mevâlînin oluşturduğu Horasan bölgesinde ihtilalin başarılı olması için Mevâlî kökenli bir komutana ihtiyaç varken, çoğunluğunu Arapların oluşturduğu Irak bölgesini ele geçirecek komutanın da Arap olması gerekiyordu. Bu sebeple İmam İbrahim, Tayy Araplarından olan Kahtabe'yi Arapların desteğini yitirmemek adına Irak'a girecek Abbâsî ordusunun komutanı olarak tayin etmiştir (el-Îş, 1996, 22).

Askeri Faaliyetleri

İmam İbrahim b. Muhammed tarafından Abbâsî ihtilal ordusunun komutanlığına tayin edilen Kahtabe, askeri hazırlıklarını ikmal etmek üzerine kış aylarını Ebiverd şehrinde geçirmiştir. Ebû Müslüm el-Horasanî'nin emriyle Şaban 130/ Mayıs 748 ayının ortasında/ askeri harekâta başlayan Kahtabe b. Şebîb'nin ilk hedefi Serahs şehri olmuştur. Kahtabe, Şeybân b. Seleme el-Harûrî isimli bir Haricînin hâkim olduğu Serahs şehrine Bessâm b. İbrahim komutasında bir ordu göndermiş, haricilerle vuku bulan savaşta Abbâsîler galip gelmiş, Şeybân b. Seleme öldürülmüş, Serahs şehri Abbâsîlerin eline geçmiştir. Serahs'ın Abbâsîlerin eline geçtiğini öğrenen Nasr b. Seyyâr, "Bugün Mervan'ın üzerine felaket kök saldı" demiştir (Ahbâr, 1971, 323).

Serahs şehrinin ele geçirilmesinden sonra Kahtabe, Tus şehrine yönelmiştir. Tus valisi Nâbî b. Suveyd'in yardım talebi üzerine Nasr b. Seyyâr oğlu Temim komutasında Mudar Araplarından ve Nişabur halkından oluşan büyük bir orduyu Tus'a göndermiştir. Ayrıca Nasr b. Seyyâr gittikçe kontrolden çıkan Abbâsî ihtilaline karşı Irak valisi Yezid b. Ömer b. Hübeyre'den Rey'de bulunan Nubâte b. Hanzala'yı Tus'a göndermesini istemiştir. Ancak Abbasi ihtilaline yeterince önemli görmeyen bn Hübeyre, Nasr b. Seyyâr'a cevap dahi vermemiştir (Ahbâr, 1971, 323).

Abbâsî ordusuyla Emevî ordusu Tus şehri önlerine önlerinde karşılaşmıştır. Savaştan önce Kahtabe, Emevî taraftarlarını, zalimlere yardımdan vazgeçmelerini ve Ehl-i beyt'ten razı olunan birine

biat etmeye davet etmiş ancak Emevî taraftarları Abbâsî taraftarlarına Mecusi ve Horasan eşeği olarak hakaret ederek bu teklifi reddetmişlerdir. Şiddetli geçen savaşın sonunda Emevî ordusu mağlup olmuş, Nasr b. Seyyâr'ın oğlu Temim de öldürülmüştür (Halife 2001, 469). Savaştan sağ kurtulan Tus valisi Nâbî b. Suveyd, savaş meydanına yakın bir kaleye sığınmıştır. Sadece bu kalede yapılan savaşta aralarında Nâbî'nin de bulunduğu iki bin Emevî askeri öldürülmüştür. Kahtabe, Temim ve Nâbî'nin kellelerini Ebû Müslüm'e göndermiştir (Ahbâr, 1971, 324).

Emevî ordusunun mağlup olduğu, oğlu Temim'in de öldürüldüğünü haber alan Nasr b. Seyyâr, Nişabur'u terkederek Kumis şehrine çekilmiştir. Irak valisi İbn Hübeyre'den yeterince destek alamayan Nasr b. Seyyâr, Emevî halifesi Mervan b. Muhammed'e mektup yazarak, oğlu Temim'in başına gelenleri ve Horasan'da vahim durumu haber vermiş, eğer müdahale edilmezse durumun Emevîlerin bekası açısından çok tehlikeli sonuçlar doğuracağını bildirmiştir. Nasr b. Seyyâr'ın yardım çağrısı üzerine halifenin emriyle Irak alisi İbn Hübeyre, Nubate b. Hanzala komutasında Suriyeli askerlerden oluşan bir orduyu Abbâsî ihtilalini bastırmak üzere Horasan'a göndermiştir (Taberi, 1965, VII/ 392; İbnü'l-Esir, 1987, V/48).

Tus şehrini ele geçirdikten sonra Kahtabe, Nişabur üzerine yürümüştür. Kaynaklar Kahtabe'nin 130/748 yılının Şaban/Mayıs ayının sonunda Nişabur'a ulaştığı bilgisini vermektedir. Kahtabe'nin askeri harekâta Şaban ayının ortasında başladığı göz önüne alınırsa bu durumda Kahtabe sadece on beş gün gibi kısa bir sürede Serash ve Tus şehirlerini ele geçirdiği, bölgedeki Emevî kuvvetlerini dağıttığı görülecektir. Herhangi bir çatışma olmaksızın Nişabur şehrini ele geçiren Kahtabe, Yahya b. Zeyd'in öldürülmesi olayına karışanların dışında herkese eman vermiştir. Kahtabe, Ramazan ve Şevval aylarını eksikliklerini gidermek ve hazırlıklarını tamamlamak üzere Nişabur'da geçirmiştir. Bu süre içinde Kahtabe, Beyhak üzerine asker sevk etmiş, şehir çatışma olmaksızın Abbâsîlerin eline geçmiştir (Ahbâr, 1971, 328).

Halife Mervan'ın emriyle Abbâsî ihtilalini sona erdirmek için görevlendirilen Nübâte b. Hanzala Rey şehrinden hareket ederek Cürcân'a gelmiştir. Abbâsî ve Emevî orduları Cürcân şehrinin hemen dışında karşılaşmıştır. Savaştan önce Kahtabe, Emevî ordusunu Allah'a ve Resülüne itaate, ehli beytten razı olunan birine biate davet etmiş, Nübâte de Abbasîleri Allah'a ve Mervan'a itaate davet etmiş, Abbasî ordusundan ayrılanlara mal vaadinde bulunmuştur. Kahtabe, Cürcân halkıyla Emevî kuvvetlerini ayırmak amacıyla Emevî ordusunu terk edip evine dönen Cürcânlılara eman vereceğini ilan etmiştir. Kahtabe'nin bu çağrısı üzerine çok sayıda Cürcânlı Emevî ordusundan ayrılıp evine dönmüştür. Çok şiddetli geçen savaşı Abbâsîler kazanmış, Nübâte ve oğlu Hayye savaşta öldürülmüştür. Cürcân'a giren Kahtabe eman verdiği Cürcân halkına hiçbir zarar vermemiştir. Cürcânlılardan ehli beyt adına biat alınmıştır. Bu savaştan sonra Cürcân halkından altı bin kişi Abbâsî kuvvetlerine katılmıştır. Nübâte'nin mağlup olup maktul düştüğünü öğrenen Nasr b. Seyyâr, Kumis'ten Huvâr şehrine çekilmiştir (Kûfî, 1991, VIII/324).

Cürcân'da yaklaşık beş ay kalan Kahtabe, oğlu Hasan komutasında bir birliği Kumis bölgesine Halid b. Bermek komutasında diğer bir birliği Taberistan'a göndermiştir. Hasan b. Kahtabe önce Bistâm daha sonrada Simnan şehirlerini ele geçirmiştir. Simnan şehrinden Abbâsî kuvvetlerine üç bin kişi katılmıştır. Halid b. Bermek de Taberistan bölgesini Abbâsîler adına ele geçirmiştir (Ahbâr, 1971, 331).

Taberistan ve Kumis'in ele geçirilmesinden sonra Kahtabe b. Şebîb, Rey şehrine yönelmiştir. Rey'de bulunan Nasr b. Seyyâr, Abbâsî kuvvetlerinin yaklaşması üzerine Hemedan'a gitmek üzere yola çıkmış, ancak hastalanarak Save şehrinde vefat etmiştir (Ahbâr, 1971, 334). Rey şehrini çatışma olmaksızın ele geçiren Kahtabe, Haricilerin hâkimiyetinde bulunan Ebher şehrine asker sevk etmiş, şiddetli bir çatışmanın sonunda Ebher, Abbâsîlerin eline geçmiştir. Kahtabe, oğlu Hasan güçlü bir Emevî garnizonunun olduğu Nihavend şehrini kuşatmıştır (Taberî, 1965, VII/406).

Kahtabe'nin durdurulamaz ilerleyişine bir son vermek isteyen Emevî halifesi Mervan b. Hakem, Irak valisi İbn Hübeyre'ye Âmir b. Dübâre'yi güçlü bir orduyla Kahtabe'nin üzerine göndermesini

emretmiştir. Âmir b. Dübâre'nin üzerine geldiğini öğrenen Kahtabe daha erken davranarak İsfehan şehrini ele geçirmiştir. Emevî ve Abbâsî orduları Recep 131 tarihinde İsfehan şehri yakınlarında Cablâk mevkiinde karşılaşmışlardır (Ahbâr, 1971, 343). Savaşın Rustâk bölgesinde gerçekleştiğini de rivayet edilmiştir (Halife, 2001, 390). Kahtabe'nin emrinde Nesa, Ebiverd, Cürçân ve Merv halkından oluşan otuz bin asker bulunuyordu. Emevî ordusu ise yaklaşık elli bin kişi idi. Emevî ordusunun 150 bin kişi olduğunu bildiren abartılı rivayetler de bulunmaktadır (Taberî, 1965, VII/406). Savaştan önce Kahtabe, üzerinde ayetler yazılı sahifeleri mızrakların ucuna taktırarak, “Ey Şamlılar sizi Mushaf’ın içindekilere itaate davet ediyoruz” şeklinde çağrı yaptırmış, ancak Emevî ordusu bu teklife küfürlerle cevap vermiştir (İbnü'l-Esîr, 1987, V/57). Savaştan önce Âmir b. Dübâre askerlerine, öldürülen her Abbâsî askeri kellesi için yüz dirhem ödeyeceğini vaat etmiştir. Âmir b. Dübâre'nin bütün çabalarına rağmen Emevî ordusu mağlup olmuş, kendisi de öldürülmüştür (Ahbâr, 1971, 345). İsfehan savaşı Abbâsî ihtilalinin en önemli kırılma noktalarından biridir. Irak valisi İbn Hübeyre'nin Âmir b. Dübâre'yi Kahtabe'nin üzerine gönderirken “İbn Dübâre kazanırsa iktidar Emevîlerde kalır, Kahtabe kazanırsa bu iş Haşimilerin eline geçer” dediği rivayet olunmaktadır. İsfehan savaşı Abbâsîler çok büyük meblağa ulaşan ganimet ele geçirmiştir. Şam askerlerinin bölge halkından esir aldığı on bin kadın Kahtabe tarafından serbest bırakılarak yurtlarına ulaştırılmıştır. Kahtabe, bir mektupla zaferi Ebû Müslüm'e bildirmiş, İbn Dübâre'nin kellesini de ona göndermiştir (Ahbâr, 1971, 345).

Savaştan sonra yaklaşık bir ay İsfehan'da kalarak şehir halkından ehli beyt adına biat alan Kahtabe daha sonra yaklaşık iki aydır oğlu Hasan tarafından kuşatılan Nihavend şehrine intikal etmiştir. Nihavend kuşatmasının uzamasının Emevî halifesi Mervan'a ordusunu takviye etmesi için zaman kazandırmasından endişe eden Kahtabe, Ebû Seleme b. Hallâl'in tavsiyesi ile Nihavend kalesinde bulunan Emevî taraftarı Horasan kökenli askerlere anlaşma teklifinde bulunmuştur. Bu anlaşmaya göre teslim oldukları takdirde Horasan askerleri dilerseler, Abbâsîlere iltihak edebilecekler dilerseler Horasan'a dönecekler, orada Ebû Müslim'in himaye ve emanında bulunacaklardı. Horasanlı askerlerin teklifi reddetmeleri üzerine Kahtabe, buna benzer bir teklifi Suriyeli askerlere yapmıştır. Suriyeli askerlerin Kahtabe'nin teklifini kabul etmeleri üzerine iki aylık bir kuşatmanın ardından Nihavend, Abbâsîlerin eline geçmiştir. Kahtabe, iki kişi hariç Suriyeli askerlerin hepsini serbest bırakmış, Horasanlı askerlerin ise tamamını öldürtmüştür. Öldürülen Horasanlılar arasında Hz. Ömer'in oğlu Ubeydullah'ın torunu Said, ünlü komutan Haris b. Süreyc'in oğlu Hatim ve Nasr b. Seyyâr'ın oğulları da bulunuyordu (Halife, 2001, 477).

Kahtabe'nin ilerleyişini durduramayan İbn Hübeyre, onunla bizzat karşılaşmak üzere bütün kuvvetlerinin Medâîn'de toplanmasını emretmiştir. İbn Dübâre'nin mağlup ordusundan geriye kalanlar ve Suriye bölgesinden gönderilen yardımcı kuvvetler de İbn Hübeyre'nin ordusuna katılmışlardır. İbn Hübeyre'nin bu girişimine karşı Abbâsîlerin baş dâisi Ebu Seleme b. Hallâl, Irak ve Cezîre bölgesindeki Arap şeyh ve yöneticilerine Emevîlerden ayrılmaları ve Kahtabe'ye yardım etmeleri yönünde mektuplar göndermiştir. Küfe ve Basra kırsalından çok sayıda Arap kabile şeyhi Ebû Seleme'nin çağrısına olumlu yanıt vermiştir. Küfe ve Basra şeyhlerinin desteği ile Irak yolunun kendisine açıldığını gören Kahtabe, oğlu Hasan'ı öncü kuvvetlerin başında Hulvan'a göndermiştir. Hulvan'da İbn Hübeyre'nin öncü kuvvetleriyle karşılaşan Hasan b. Kahtabe, yaklaşık iki bin kişiden oluşan Emevî öncü kuvvetlerinin neredeyse tamamını imha etmiştir. Kahtabe, Zilhicce 131 tarihinde Hulvan'a girmiştir (Taberî, 1965, VII/410). Kahtabe, Kerkük, Süleymaniye, Tikrit gibi önemli şehirlerin bulunduğu Deyr-i zor bölgesine Ebû Avn isimli komutanıyla asker sevketmiş, şiddetli bir savaşın sonunda bu bölge de Abbâsîlerin eline geçmiştir (İbnü'Cevzî, 1992, VII/ 287).

Irak valisi İbn Hübeyre, Kahtabe ile nihai savaşa hazırlanarak Celûla bölgesine askeri yığınak yapmıştır. Durumdan haberdar olan Kahtabe, İbn Hübeyre ile karşılaşmak amacıyla Celûla'ya yönelmiştir. Ancak Abbâsî imamı İbrahim'in Emevî halifesi tarafından tutuklanması vaziyeti değiştirmiştir. Küfe'de bulunan Ebû Seleme b. Hallâl, Kahtabe'ye mektup yazarak, İbn Hübeyre ile savaşmadan derhal Küfe'ye gelmesini bildirmiştir. Kahtabe b. Şebîb, yerli bir şahsın yardımıyla İbn

Hübeyre'ye yakalanmadan Fırat'ın batısına geçmiştir. Kahtabe'nin Fırat'ı geçerek Kûfe'ye ilerlediğini öğrenen İbn Hübeyre, onun Kûfe'ye girmesini engellemek amacıyla Hevsere isimli bir komutanıyla 15 bin kişilik bir askeri birliği Kûfe'ye göndermiştir. Kahtabe 8 Muharrem 132/ 27 Ağustos 749 tarihinde yanına az bir kuvvet alarak gece yarısı Hevsere'nin kuvvetlerine baskın düzenlemiştir. Kahtabe'nin ani saldırısıyla Emevî ordusu dağılmış ancak Kahtabe de bu savaşta hayatını kaybetmiştir (Taberî, 1965, VII/414; Ahbâr, 1971, 369) .

Kahtabe b. Şebib'in Vefatı

8 Muharrem 132/ 27 Ağustos 749 tarihinde Emevî kuvvetleriyle yapılan mücadelede hayatını kaybeden Kahtabe'nin ölümü hakkında çok sayıda rivayet bulunmaktadır. Kahtabe Salı günü ölmüş ancak cesedi bir hafta sonra Çarşamba günü bulunabilmiştir (Halife, 2001, 480). Kahtabe'nin cesedi bir su kanalında düşman bir askerin cesediyle bulunmuş, birbirlerini yaralayarak öldürdükleri kanaatine varılmıştır (Taberî, 1965, VII/415; İbnü'l-Esîr, 1987, VII/293). Diğer bir rivayete göre Kahtabe, savaş esnasında atıyla birlikte ırmağa düşmüş boğularak ölmüş, akıntının sürüklenmesi nedeniyle cesedi geç bulunmuştur (Ya'kûbî, 2010, II/276). Kahtabe'nin savaş esnasında boyun ve yüz kısmına aldığı yaralar sebebiyle öldüğü de rivayet edilmiştir (Hayyat, 2001, 399).

Kahtabe'nin ölüm şekli tam olarak bilinemesi de kaynakların verdiği bilgiler göz önüne alındığında onun savaş esnasında aldığı yaralar neticesinde ırmağa düştüğü, boğularak öldüğü, akıntının sürüklenmesi nedeniyle cesedinin bir hafta sonra bulunduğu anlaşılmaktadır. Kahtabe'nin vefatında kaç yaşında olduğu bilgisi kaynaklarda bulunmamaktadır.

Kahtabe'nin vefatından sonra ordu komutanlığına oğlu Hasan getirilmiştir. Hasan b. Kahtabe 14 Muharrem 132/ 2 Eylül 749 tarihinde Kûfe'ye girerek babasının seferini tamamlamıştır (Ahbâr, 1971, 371-373) . Kahtabe'nin Hasan ve Humeyd adında iki oğlu bulunmaktadır. Hasan ve Humeyd kardeşler babaları ile birlikte Abbâsî ihtilalinin başarıya ulaşması için üstün gayret sarf etmişlerdir. Hasan ve Humeyd kardeşler Abbâsîlere hem komutan hem de vali olarak önemli hizmetlerde bulunmuşlardır (Sûdânî, 2013, 5).

Sonuç

Merv şehrine yerleşmiş, Hz. Ali taraftarı olarak bilinen bir aileden gelen Kahtabe b. Şebib neredeyse ömrünün tamamını Abbâsî davet ve ihtilalinin başarıya ulaşması için vakfetmiştir. Horasan'da Abbâsî daveti 100/718-719 yılında İmam Muhammed b. Ali'nin daîlerini Horasan'a göndermesiyle başlamıştır. Bu davete ilk icap edenlerden biri de Kahtabe b. Şebib ve ailesi olmuştur. Abbâsî davetine bağlılığından dolayı Kahtabe, İmam Muhammed b. Ali tarafından Horasanda Abbâsî faaliyetlerini yönetecek on iki nakibden biri olarak seçilmiştir. Kahtabe, birçok defa hacc için geldiği Mekke'de Abbâsî lideri Muhammed b. Ali ve onun vefatından sonra bu görevi üstlenen oğlu İbrahim b. Muhammed ile Horasan halkı adına görüşmüş, onlardan aldığı emir ve direktifleri Horasan halkına iletmıştır. Abbâsî ihtilalinin kahramanı olarak bilinen Ebû Müslim el-Horasânî'nin Abbâsî davetine katılmasında ve Horasan'a davet lideri olarak görevlendirilmesinde Kahtabe b. Şebib'in katkısı olmuştur. Kısacası Horasan'da yaklaşık otuz yıl süren Abbâsî davetinin gizli döneminin en etkin simalarından biri Kahtabe b. Şebib olmuştur.

Ebû Müslim el-Horasânî komutasında Emevîleri Horasan'dan çıkararak Abbâsî kuvvetleri İran'a ulaştıklarında ordu komutasını İmam İbrahim'in emriyle Kahtabe devralmıştır. Kahtabe b. Şebib, Mayıs 748- Ağustos 749 tarihleri arasında on beş ay gibi kısa bir süre içinde eşi benzeri görülmemiş bir hızla Emevîlerin tahkimat yaptığı İran'ı ele geçirmiştir. Bu tarihler arasında Kahtabe komutasında Abbâsî ordusu kendisinden kat kat güçlü Emevî kuvvetlerini meydan savaşında birkaç defa mağlup etmiştir. Bu savaşların her biri Abbâsî ihtilalinin kırılma anları, Emevîlerin talihlerinin dönüm noktaları olmuştur.

Abbâsî ihtilalinin başarıya ulaşmasında en büyük katkıyı sağlayanlardan biri, belki de birincisi Kahtabe b. Şebib olmuştur. Kahtabe, Irak bölgesinde Emevîlerle yapılan bir savaşta maktul düşmüş,

onun vefatından sonra ordu komutasını devralan oğlu Hasan, Kûfe şehrine girerek Ebü'l-Abbas Abdullah'a ilk Abbâsî olarak biat edilmesini sağlamıştır. Her ne kadar yeterince bilinmese de Kahtabe b. Şebîb, Abbâsî ihtilalinin en önemli kahramanlarından biridir.

KAYNAKÇA

- Anonim (1971), *Ahbarü'd-Devleti'l-Abbasiyye ve fihî Ahbarü'l-Abbas ve Veledihi*, Dâru't-Tâlia, Beyrut.
- Apak, Adem (2016), *Erken Dönem İslam Tarihi'nde Asabiyet*, Ensar Yayınları, İstanbul.
- Atalan, Mehmet (2005), “Abbâsî Daveti Süresinde er- Rızâ min Al-i Muhammed Söylemi”, *İslâmî Araştırmalar*, C. XVIII, S. 2, s. 183-191.
- Atçeken, İsmail Hakkı (2004), “Abbâsî Propagandası Sürecinde Hişâm b. Abdülmelik Dönemi”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 17, s. 21-38.
- Atvân, Hüseyin (1984), *ed-Davetü'l- 'Abbâsiyye: Tarih ve Tatavvur*, Dâru'l-Cîl, Beyrut.
- Belazürî, Ebü'l-Abbas Ahmed b. Yahyâ b. Cabir (1996), *Ensâbü'l-Eşraf*, Dâru'l-Fikr, Beyrut.
- Bozkurt, Nahide (2016) , *Oluşum Sürecinde Abbasi İhtilali*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara.
- Dalkılıç, Mehmet (2012), “Süleyman b. Kesir el-Huzai'nin Öldürülmesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. XXI, s. 285-292.
- Delice, Ali (1999), “Abbâsî İhtilâl Hareketi Gizlilik Dönemi Faaliyetleri,” *EKEV Akademi Dergisi*, C. I, S. 4, s.37-73.
- Dîneverî, Ebu Hanife Ahmed bin Davud (1985). *el-Ahbârü't-Tivâl*, thk: Ömer Faruk t-Tabai, Beyrut, Beyrut.
- Doğan, İsa (1996), “ Hicri I. ve II. Asırlarda Muhtelif Yönleriyle Abbasi Hareketi”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, , S. 8, s. 29-44.
- Ebû Ca'fer Muhammed b. Habib (t.y), *Kitabü'l-Muhabber*, Dârü'l-Âfâkî'l-Cedîde. Beyrut.
- Halife b. Hayyât (2001), *Târîhu'l Halife b. Hayyat*, trc. Abdulhalik Bakır, Bizim Büro Yayınevi, Ankara.
- İbn Asakir, Ebü'l-Kâsım Sikatüddin Ali b. Hasan b. Hibetullah (1995), *Târîhu Medîneti Dımaşk*, Dâru'l-Fikr, Beyrut.
- İbn Haldûn, Abdurrahman b. Haldûn (2001), *Târîh*, Dâru'l-Fikr, Beyrut.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed b. Ali b. Ahmed b. Saîd (1982), *Cemheretu Ensâbi'l-Arab*, Dâru'l-Meârif, Kahire.
- İbnü'l-Cevzî, Ebu'l Ferec Abdurrahman b. Ali (1992), *el-Muntazam fî Târîhi'l-Mulûk ve' Ümem*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.
- İbnü'l-Esîr, İzzeddin Ebu'l Hasen (1987), *el-Kâmil fi't-Târîh*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.
- Îş, Yusuf (1996), *Târîhu Asri'l-Hilafeti'l-Abbasiyye*, Daru'l-Fikr, Dimeşk.
- Karakuş, Nadir (2017), *Bir İhtilalcinin Anatomisi: Ebu Müslim Horasani*, Neva Yayınları, İstanbul.
- Kılıç, Ünal (1999), “Ebû Seleme el-Hallâl ve Abbâsî Devleti'nin Kuruluşundaki Rolü”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 3, s. 509-534.
- Kûfî, Ebu Muhammed Ahmed İbni Asem (1991). *Kitâbu'l-Fütûh*, Dâru'l-Evdâ', Beyrut.

-
- Marin-Guzman, Roberto (2014), “Arap Kabileleri, Emevî Saltanatı ve Abbâsî İhtilali”, çev: Ali Aksu, Sena Kaplan, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. XVIII, S. 1, s. 257-298.
- Onat, Hasan (1994), “Ebû Hâşim”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 10, s. 146.
- Ötenkaya, Yusuf (2017), “ Emevilere Karşı Abbasi Muhalefetinin İlk Evreleri”, *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. IX, S. 2., s. 171-188.
- Özaydın, Abdülkerim (2001), “Kahtabe b. Şebîb”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.24, s. 201.
- Sûdânî Rebab b. Câbir Tâhir (2013), “Âlu Kahtabe ve Devruhumu’l-Askeriyye ve’l-İdâriyye fi Devleti’l-Abbâsiyye”, *Mecelle Ehbâs Misan*, C. 9, S. 18, s. 1-51.
- Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir (1965), *Tarihü’l-Ümem ve’l-Mülûk*, Darü’l-Maarif,
- Ya’kûbî, Ahmed bin Ebu Yakub bin Cafer bin Vehb (2010). *Târîhu’l-Yakûbî*, Şeriketü’l-A’lemi, Beyrut.
- Yooldooz, Mohammad Asef (2012), “Abbâsî Dâ’veti Süreci ve Abbâsî Devleti’nin İlk Asrında Mevâlî”, *Necmettin Erbakan Üniv. Sosyal Bilimler Ens. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Zehebî, Şemseddin Muhammed bin Ahmed bin Osman(2003), *Tarihü’l-İslâm ve Vefeyatü’l-Meşahir ve’l-A’lâm*, Daru’l-Garbi’l-İslami, Beyrut.